

*Южнославянски ръкописен сборник от първата половина на XVIII век. – In: Contributions to the 21<sup>st</sup> Annual Scientific Conference of the Association of Slavists (Polyslav). Band 21 (p. 195-202)*

**РЕЗЮМЕ:**

**Предмет** на статията е един южнославянски ръкописен сборник от първата половина на XVIII век, който се съхранява в Националната библиотека „Сечени“ в Будапеща (Унгария) под сигнатура *I Quart. Valah.* Микрофилм от този писмен паметник е подарен от проф. Цанко Младенов на Катедрата по български език в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград.

**Целите** на изследването са:

– да се потърсят и посочат други произведения, които съдържат някои от частите на ръкописния южнославянски сборник;

– да се предложи хипотеза за времето и причината за написването на този сборник;

– въз основа на сравнителен анализ на почерка да се посочи южнославянското сръбско влияние в калиграфската школовка на автора на сборника.

Въз основа на приведените аргументи в работата могат да се направят следните по-важни **изводи**:

1. Основен източник за написването на първата част от сборника, включваща въпросо-ответен трактат за Десетте Божи заповеди, тълкуване на молитвата „Отче наш“ и Символа на вярата, е букварът на Теофан Прокопович „Первое учение отрокомъ“, което е отпечатано специално за южнославянските християни, живеещи в земите на Австроунгарската империя. Засега не е ясно дали речниците в състава на сборника са авторски, или за основа са използвани някои от излезлите до това време румънски ръкописни словари.

2. Времето, в което е написан манускриптът, е между 1724 г., когато излиза първото издание на Теофан-Прокоповичевия буквар в Москва, и 1739 г., когато географската област Олтения (дн. в Румъния) престава да бъде част от Австроунгарската империя.

3. Сборникът, който съдържа три от основните учения на християнската вяра и два речника, е замислен като учебно пособие за обучение на румънския народ, който се намира в границите на Австро-Унгария. Засега не е ясно дали ръкописът е бил отпечатан, но чрез издаването на подобни книги се е целяло въвеждане на църковнославянския език в книжнината и богослужението на православните балкански народи.

4. Почеркът в ръкописа отразява южнославянски канцеларски калиграфски стил от XVIII век, който е характерен за сръбските земи, намиращи се извън владенията на Османската империя. В Сремски Карловци са издавани специални учебни пособия за овладяване на този ръкописен стил.

5. Всички обстоятелства сочат, че авторът на сборника е сърбин или православен славянин, който е тясно свързан със сръбския народ и най-вече с патриаршията в Печ и архиепископията в Сремски Карловци. Тези две църковни институции са поддържали активни взаимоотношения с епископиите в Олтения (преди всичко Римник и Крайова). Възможно е авторът да е българинът Партений Павлович, чийто почерк е подобен на този в ръкописа. Освен това Павлович е владеел добре румънски, латински и църковнославянски език и е имал здрави връзки с румънските православни църкви във владенията на Австро-Унгария. Засега обаче това твърдение остава само в рамките на

хипотезата. Единствено графоложки анализ може да потвърди или отхвърли това предположение.

### Цитирана литература

- Bojadžiev, P. 1998.** *Partenij Pavlovič. Bibliografski ukazatel.* Silistra. / Бояджиев, П. 1998. *Партений Павлович. Библиографски указател.* Силистра.
- Brković, M. 1996.** *Srpske knjige i periodika 18. veka Biblioteke "Matice srpske".* Novi Sad. / Брковић, М. 1996. *Српске књиге и периодика 18. века Библиотеке „Матице српске“.* Нови Сад.
- Čigoja, Br. 2010.** Kratak pregled prvih srpskih bukvara. V: *Južnoslovenski filolog. LXVI (U spomen na akademika Irenu Grickat).* Beograd, 513-545. / Чигоја, Бр. 2010. Кратак преглед првих српских буквара. В: *Јужнословенски филолог. LXVI (У спомен на академика Ирену Грицкат).* Београд, 513-545.
- Piieva, L., Petkov, Sl., Mladenov, C., Jurukova, L. 1980.** Rumänsko-čerkovnoslavjansko-latinski i čerkovnoslavjansko-rumänski rākopisen rečnik ot XVIII vek. Vāv: *Vtori bālgaro-rumānski simpozium. Rezjumeta (Sofija, 11-15 septemvri 1980).* Sofija, 4-5. / Илиева, Л., Петков, Сл., Младенов, Ц., Юрукова, Л. Румънско-черковнославянско-латински и черковнославянско-румънски ръкописен речник от XVIII век. Във: *Втори българо-румънски симпозиум. Резюме (София, 11 – 15 септември 1980).* София, 1980, 4-5.
- Piieva, L., Dimitrova, M. 2012.** Latinskij ezik v leksikografskata praktika na pravoslavnite narodi: ranni dannī (S ogleđ na Jugoiztočna Evropa). V: *Južnoslavjanski rākopisni rečnici ot XVIII vek: triezičen (rumānsko-slavjansko-latinski) i dvuezičen (slavjansko-rumānski).* Blagoevgrad, 4-11. / Илиева, Л., Димитрова, М. 2012. Латинският език в лексикографската практика на православните народи: ранни данни (С оглед на Югоизточна Европа). В: *Южнославянски ръкописни речници от XVIII век: триезичен (румънско-славянско-латински) и двуезичен (славянско-румънски).* Благоевград, 4-11.
- Mladenović, A. 2008.** *Istorija srpskog jezika (Odbrani radovi).* Beograd. / Младеновић, А. 2008. *Историја српског језика (Одабрани радови).* Београд. 2008.
- Perčeklijski, L. 2015.** Gramatični osobenosti na glagolnite formi v Dekalog, vključen v sāstava na južnoslavjanski rākopisen sbornik ot načaloto na XVIII vek. V: *Naučni trudove. Filologija, tom 53, kn. 1, sb. A.* Plovdiv, 38-49. / Перчеклийски, Л. 2015. Граматични особености на глаголните форми в Декалог, включен в състава на южнославянски ръкописен сборник от началото на XVIII век. В: *Научни трудове. Филология, том 53, кн. 1, сб. А.* Пловдив, 2015, с. 38-49.
- Petrović, D. 2007.** Karlovačka mitropolija. V: *Znamenja Karlovačke mitropolije.* Beograd, 76-87. / Петровић, Д. 2007. Карловачка митрополија. В: *Знамења Карловачке митрополије.* Београд, 2007, 76-87.
- Christova, E., Piieva, L., and others. 2012.** *Južnoslavjanski rākopisni rečnici ot XVIII vek: triezičen (rumānsko-slavjansko-latinski) i dvuezičen (slavjansko-rumānski).* Blagoevgrad. / Христова, Е., Илиева, Л. 2012. *Южнославянски ръкописни речници от XVIII век: триезичен (румънско-славянско-латински) и двуезичен (славянско-румънски).* Благоевград.

### Старопечатни книги

- Bukvar. 1719.** *Pervoe učenje otrokottъ, въ nemže bukvy i slogi, takže kratkoe tolkovanje zakonnago Desjatoslovija, molitvy Gospodni, Simvola Věry i devjati Blaženstvъ. Съ prisosvokuplenietъ Dialogisma, siestъ, besědy o dogmatachъ Pravoslavnyja Cerkvi.* Sanktpeterburg. / Буквар. 1719. *Первое учение отрокомъ, въ немже буквы и слоги, также Краткое толкованіе Законнаго Десјатословіа, молитвы Господни, Символа Вѣры и девати Блаженствъ: Съ присосвокупленіемъ Діалогісма, сиестъ бесѣды о Догматахъ Православныа Церкви.* Санктпетербург.
- Orfelin, Z. 1776.** *Novejšaja slavenskija propisi.* Sremski Karlovci. / Орфелин, З. 1776. *Новејшаја славенскија прописи.* Сремски Карловци.

- Orfelin, Z. 1778.** *Slavenskaja i valachijskaja kalligrafija, ili nastavlenie kъ pravilnomu pisaniju.* Sremski Karlovci. / Орфелин, З. 1778. *Славенскаѧ и валахійскаѧ калліграфіѧ, или наставленіе къ правилному писанію.* Цесаро-Кралеvскихъ Віенскихъ Академей Художествъ Членъ, въ Карловцѣ Сремскомъ.
- Prokopovič, T. 1727.** *Pervoe učenіe otrokotъ.* Rimnikъ. / Прокопович, Т. 1727. *Первое учение отрокомъ.* Римникъ.
- Prokopovič, T. 1734.** *Pervoe učenіe otrokotъ.* Rimnikъ. / Прокопович, Т. 1734. *Первое учение отрокомъ.* Римникъ, 1734.
- Prokopovič, T. 1759.** *Kratkoe tolkovanіe zakonnago desjatoslovija, molitvi Gospodni, simvola veri i devjati blaženstvъ.* Venecija. / Прокопович, Т. 1759. *Краткое толкованіе законнаго десѧтословіѧ, молитви Господни, символа вери и девѧти блаженствъ.* Венециѧ.